

Jälitustegevusest – avalikult

Mag. iur. Saale Laos

Õiguskantsleri nõunik

Salajase teabekogumise valdkonna kaalukus põhiseaduslikkuse ja pragmatismi vaatenurgast käsitlemiseks ei vaja pikemat sissejuhatust. Jälitustegevuse mõiste hõlmab ettekande mõttes nii jälitus- kui ka julgeolekuasutuste volitusi, mille rakendamisega kaasneb põhiõiguste piiramine.

Kas jälitustegevusest saab avalikult rääkida, mis ulatuses see võimalik on ning kas avalik käsitlus on üldse vajalik? Eesmärk on vaadelda temaatikat laiemalt kui põhiõiguste riive põhjendatuse ja riive mõõdupärasuse tasand üksikjuhul.

On paratamatu, et riigi saladuselooriga kaetud tegevus loob müüte ja toob aeg-ajalt kaasa kahtlustusi või lausa süüdistusi volituste ülemäärases kasutamises. Demokraatlikus õigusriigis valitseb üldpõhimõtte tasandil üksmeel, et kõnealune valdkond peab olema kontrollitav (erimeelsused tekivad järelevalvesüsteemi detailides). Seda põhjendab vajadus vältida kasvõi teoreetilist võimu- ja teabekontsentratsiooni ohtu. Ainult õigusliku regulatsiooni korrastamisega piirduda ei saa. Omaette tähendust omab järelevalvesüsteemi vastavus Euroopa standardile rahvusvahelise koostöö puhul (rahvusvaheline usaldusväärsus).

Kindlustunnet loovad sõltumatu ja erapooletu (toimiv) järelevalvesüsteem ning avalikkuse teadlikkuse tõstmine. Milliseid sõnumeid järelevalvajad praktikas avalikkusele edastavad või edastamata jätavad ja kuidas see mõjutab usaldust jälitus- ja julgeolekuasutuste vastu?

Mainimist leiavad 2013. aastal jõustuvad asjakohased muudatused kriminaalmenetluse seadustikus ning hiljutised Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendid, samuti tuuakse mõned näited teiste riikide järelevalvepraktikast.